

Miljöbokslut för 2008

I enlighet med landstingets miljöledningssystem och EMAS-registrering publiceras miljöbokslutet på intranätet samt görs tillgängligt till allmänheten via internet.

Landstingets mål gällande Miljöfrågor

Det långsiktiga målet för *Hållbar utveckling i Jämtlands län* innebär att landstinget medverkar till en utveckling som tillgodoser behov idag, utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina.

Målvärden

Mål	Målvärde 2007–2009	Målvärde 2008-2010
Koldioxidutsläppen från Jämtlands läns landstings fordonstrafik ska minska	Minskning i slutet av 2009 med 3 % i förhållande till 2005 års nivå	- 5 % 2010 i förhållande till 2005 års nivå
Personalen som kör patient/varutransporter ska ha genomgått sparsam körning (Eco driving).	50 % av personalen till slutet av 2009	---
Ekologiska eller rättvisemärkta livsmedels andel av de totala livsmedelsinköpen ska öka (mål 25 % andel av de totala inköpen år 2010)	10 % till slutet av 2007 15 % till slutet av 2008 20 % till slutet av 2009	Ekologiska livsmedel: 15 procent till slutet av 2008 20 procent till slutet av 2009 25 procent vid slutet av år 2010 Fairtrade/rättvisemärkta livsmedels andel av de totala livsmedelsinköpen uppgår till fem procent.

Utöver de formulerade målen och målvärden så sker uppföljning även av andra delar av Landstingets miljöpåverkan, dels vad gäller avfall och energianvändning och dels förbrukning och användning av vissa kemikalier m.m. Det baseras på en analys där man tagit fram de betydande miljöaspekter som Landstingets verksamhet påverkar. Sjukhuset är en också en anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet och delar ur den miljöredovisning som sker till tillsynsmyndigheten finns även med här.

Uppföljning av Landstingets miljömål

Koldioxidutsläppen från Jämtlands läns landstings fordonstrafik ska minska.

Minskning i slutet av 2009 med 3 % i förhållande till 2005 års nivå och en minskning med 5 % 2010 i förhållande till 2005 års nivå.

År	Flyg kg CO ₂	Tåg mil *	Buss kg CO ₂	Bil och transport kg CO ₂	Skillnad i % Jämfört med 2005	Totalt koldioxidutsläpp kg CO ₂	Skillnad i % Jämfört med 2005
2005	468 000	68 000	16 185	1 240 000	---	1 724 185	--
2006	569 000	95 663	16 199	1 226 000	-1 %	1 811 199	+ 5 %
2007	511 266	116 635	13 586	1 194 633	-4 %	1 719 484	- 0,3 %
2008	590 219	146 889	18 307	1 117 530	- 10 %	1 726 127	+ 0,1 %

* För tåg anses CO₂-utsläppen vara försumbara och därför redovisas endast antalet mil

Nyckeltal 2005: 0,32 kg CO₂/arbetad timme

Nyckeltal 2006: 0,34 kg CO₂/arbetad timme

Nyckeltal 2007: 0,33 kg CO₂/arbetad timme

Nyckeltal 2008: 0,31 kg CO₂/arbetad timme

Bedömning:

När det gäller bil och transport så har vi minskat våra koldioxidutsläpp ordentligt, men de totala utsläppen ökar med 0,1 %.

När det gäller flyg finns det en del att jobba på eftersom det orsakar så mycket större koldioxidutsläpp än långresealternativet tåg. Koldioxidutsläppen från flygresandet har ökat med 26 % och utsläppen från flygresandet står nu för över 34 % av de totala koldioxidutsläppen.

När vi tittar på nyckeltalet, så ser vi att vi faktiskt är under 2005 års nivå.

Vi har till detta bokslut inte fått fram statistik så att vi kan redovisa detaljerad tabell med CO₂-utsläpp fördelat per område. Vi får komplettera med det senare.

Personalen som kör patient/varustransporter ska ha genomgått sparsam körning (Eco driving).

50 % av personalen till slutet av 2009

Under 2007 utbildades 108 personer i sparsam körning. Det var på arbetsplatser där personalen kör mycket bil. Dock skedde ingen utbildning av personal som kör patient/varustransporter.

Under 2008 har alla som jobbar på transport genomgått utbildning i sparsam körning. Uppföljning kommer också att ske under 2009. Dock skedde ingen utbildning av personal som kör patient/varustransporter. Man påbörjade ett försök med att göra en testomgång på en ambulansstation, men av olika anledningar slutfördes aldrig det.

Bedömning:

Målet är redan uppnått med god marginal för personalen som kör transporter. Man bör ta nya tag för att nå även de som kör patienttransporter med utbildningen.

Ekologiska eller rättvisemärkta livsmedels andel av de totala livsmedelsinköpen ska öka

Ekologiska livsmedel ska motsvara 15 procent till slutet av 2008, 20 procent till slutet av 2009 och 25 procent vid slutet av år 2010

Fairtrade/rättvisemärkta livsmedels andel av de totala livsmedelsinköpen ska uppgå till fem procent.

År	Andel ekologiska livsmedel, %	Andel socialt/etiska livsmedel, %	Målvärde
2003	3,7		
2004	5,7		
2005	7,0		
2006	6,4		
2007	10,0	ca 0,4 %	
2008	Landstingsservice's kök 14%, Torsta 20,6 % Birka enl.uppg. uppnått 20%, Bäckedal 13,2 %	Landstingsservice's kök 2% Bäckedal 3% Torsta & Birka – ingen uppgift	15 % resp. 2 %

Bedömning:

För Torsta & Birka är målen vad gäller ekologiska livsmedel uppnått under 2008 (man har t.o.m. nått upp till den nivå som gäller som mål för 2009), för Landstingsservice's kök och Bäckedal har målet om socialt/etiska livsmedel uppnåtts.

För Torsta & Birka ska man se över rutinerna för att kunna föra statistik över andelen socialt/etiskt märkta livsmedel.

Avvikelsen vad gäller ekologiska livsmedel för Landstingsservice beror enligt uppgift, på den kraftiga prisutvecklingen på ekologiska livsmedel vilket ledde till målkonflikt med det ekonomiska målet.

Övrig Miljöredovisning**Energianvändning**

Tidigare fanns ett målvärde om att minska energianvändningen till slutet av 2007 med 2 % i förhållande till 2004 års nivå. Totalt sett så nåddes inte det målet då den totala energiförbrukningen hamnade på samma nivå som 2004.

När det gäller elenergianvändningen så nådde man dock en minskning med 5,8 % till 2007.

I Landstingsplan 2009-2011 finns ett nytt mål om energianvändningen som säger att energianvändningen ska minska med 5 % och elenergianvändningen med 10 % till slutet av 2011 i förhållande till 2004 års nivå.

Energitabell 1.

År	El MWh	Skillnad i %	Fjärr- värme MWh	Olja MWh	Pellets MWh	Totalt MWh	Skillnad i %	Totalt CO2- utsläpp, kg
2003	22 092	--	21 055	1 547	-	44 694	--	1 960 948
2004	21 871	--	20 373	1 556	-	43 800	--	1 913 485
2005	21 491	-1,7 %	19 733	1 225	-	42 449	-3 %	1 776 425
2006	20 723	-5,2 %	18 708	1 398	-	40 829	-6,8 %	1 761 141
2007	20 601	-5,8 %	18 451	1 361	164	40 577	-7,4 %	1 752 926
2008	20 192	-7,7 %	18 148	155	1615	40 110	-8,4 %	1 367 210

Energitabell 2.

År	Totalt, MWh	Area m ²	Nyckeltal kWh/m ²	Skillnad i %	Nyckeltal kg CO ₂ /m ²	Skillnad i %
2003	44 694	198 088	226*	--	9,9	--
2004	43 800	197 927	221*	--	9,7	--
2005	42 449	190 836	223*	+ 0,9 %	9,3	-4 %
2006	40 829	187 695	220*	- 0,5 %	9,6	-1 %
2007	40 577	183 764	221*	+/- 0	9,4	+/- 0
2008	40 110	184 854	217*	-1,8 %	7,4	-24 %

* Nyckeltalet omfattar all energianvändning, även exempelvis energi till ångtillverkning.

Ovanstående tabell gäller endast Landstingets egna fastigheter eftersom det inte i dagsläget gått att få fram uppgifter för de verksamheter/fastigheter där Landstinget hyr lokaler. Landstinget använder "Bra Miljöval"-el i sina fastigheter och därmed bedöms elen inte bidra till något CO₂-utsläpp.

Energianvändning i hyrda fastigheter

I de fastigheter som landstinget hyr sker ingen årlig energiuppföljning. Med hjälp av schabloner har den specifika energianvändningen (el + värme) räknats fram. Schablonen har beräknats mycket grovt utifrån energianvändning per kvadratmeter i landstingsägda fastigheter och energianvändning i en hyrd hälsocentral. Schablonen är 300 kWh/m₂.

2007

Hyrd yta: 44 903 m₂.

Specifik energianvändning (el + värme): 13 471 MWh.

2008

Hyrd yta: 44 380 m₂

Specifik energianvändning (el + värme): 13 314 MWh.

Den totala energianvändningen per ytenhet i Landstingets egna fastigheter, både el och värme, har sedan år 2004 minskat med 1,8 %. Den totala energianvändningen omfattar även energi som används för att producera ånga och till växthus. Olja används för närvarande endast på Östersunds sjukhus och övriga platser där olja använts har konverterats till Pellets. Koldioxidutsläppet har minskat med hela 24 % genom att användningen av pellets har ökat och oljan minskat. År 2010 ska all oljeuppvärmning vara utfasad.

Under året har flera åtgärder gjorts för att minska värmeanvändningen t.ex. fönsterbyten och värmeåtervinning på ventilationen från lasarettsköket. Hälsocentralen i Hoting har

kopplats in till fjärrvärme och elpannan har avvecklats.

Om ”Energismart i Norr” och energideklarationer – se bilaga 2

Avfall

För 2008 har det inte funnits något mål i Landstingsplanerna vad gäller avfall, men i Landstingsplan 2009-2011 finns ett mål om att minska den totala avfallsmängden med 2 % till 2011 i förhållande till 2006 års nivå. Delmål -1 % till slutet av 2009 och -2 % till slutet av 2010.

Landstinget producerar stora mängder avfall och det är en betydande miljöaspekt i vår totala miljöpåverkan.

Totala avfallsmängder, ton

	2004	2005	2006	2007	2008	Skillnad i % Jmf m 2006
Total mängd i ton	804,9	746	886	900	976	+10 %
Varav farligt avfall	30,0	29,5	40	46	46	+16 %
Varav avfall till deponi	59,4	70	33	49	45,4	+ 37,5 %
Varav brännbart	367	322	315	297	355	+13 %
Varav komposterbart	168	187	237	300	270	+14 %
Varav källsorterat	180	171	262	208	259	-1 %

Bedömning

Nästan alla kategorier av avfall ökar, men tittar vi på totalen så är det ökningen av de stora fraktionerna brännbart och komposterbart som orsakar den stora procentuella ökningen. Vi behöver titta närmare på vad ökningen av avfallsmängderna beror på, så vi kan vidta rätt åtgärder får att kunna nå målen.

Källsorterat avfall , ton	2004	2005	2006	2007	2008	Skillnad i % Jmf m 2006
Wellpapp	70,1	67,4	84,4	60	78	-7,6 %
Papper	1,4	12	54	31	41	-24 %
Pappersförpackningar	2,4	3,4	10	12	16	+57 %
Mjukplast	10	11	10	32	15	+46 %
Hårdplast	5	7	5	3	5,5	+9,6 %
Sekretess papper	28	10	29	25	22	-24 %
Färgat glas	3,2	6	2,6	4	9	+246 %
Ofärgat glas	6	7,3	2,6	5	6	+131 %
Metallförpackningar	6	3	4	4	7	+70,7 %
Blyskrot	3	2,4	1	0,6	5,4	+286 %
Blandskrot	45	41	58	31	52	-10,6 %
Kabelskrot	-	-	-	1,2	2	
Vitvaror	-	-	-	-	-	
Totalt	180	171	262	207,6	259	- 1 %

Bedömning:

Nästan alla fraktioner ökar men den stora minskningen av papper gör att vi sammantaget får en minskning med 1 %.

Deponi, ton	2004	2005	2006	2007	2008	Skillnad i % Jmf m 2006
Fettavskiljare	10	8	4	4	6,38	+59,5 %
Restavfall, hushållsavfall	28	24	29	32	39	+34,5 %
Sand & vatten, slambil	7,4	13	-	13	*	
Totalt**	45,4	45	33	49	45,4	+ 37,5 %

* "Sand & vatten, slambil" ingår i "slam spolplatta" numera.

** I tidigare miljöbokslut har "industriavfall, byggverksamhet" återfunnits under rubriken "Deponi". Den avfallsfraktionen har fått den benämningen då vi lämnat brännbart avfall till kommunen, så den fraktionen är nu flyttad till rubriken "Brännbart" nedan. Tidigare har även "Slam, spolplatta" återfunnits under rubriken "deponi" då kommunen lagt denna fraktion på deponi, men numera skickas det som farligt avfall eftersom det handlar om tömning av oljeavskiljare.

Bedömning:

Mängden avfall från tömning av fettavskiljare har ökat. Det beror på regelverket som medfört att vi 2008 tömde fettavskiljarna 3 gånger per år istället för tidigare 2 ggr/år. Från 2009 ska de tömmas 4 ggr/år vilket troligen kommer att medföra en ytterligare ökning av avfallsmängden.

Brännbart, ton	2004	2005	2006	2007	2008	Skillnad i % Jmf m 2006
Brännbart träavfall*	27	7	-	-	-	
Industriavfall, byggverksamhet**	10	13	9	-	-	
Brännbart avfall	340	315	315	297	355	+12,7 %
Totalt	340 (+37***)	315 (+20***)	315 (+9***)	297	355	+12,7 %

* Vi lämnar brännbart träavfall till Jämtkraft, men vi får det inte vägt längre, så uppgift om mängder saknas

** I tidigare miljöbokslut har "industriavfall, byggverksamhet" återfunnits under rubriken "Deponi". Den avfallsfraktionen har fått den benämningen då vi lämnat brännbart avfall till kommunen, så den fraktionen är nu flyttad till rubriken "Brännbart".

*** För att få jämförbara siffror så plockas "Brännbart träavfall" och "Industriavfall, byggverksamhet" ur totalen, eftersom vi numera inte får statistik på de fraktionerna.

Komposterbart, ton	2004	2005	2006	2007	2008	Skillnad i % Jmf m 2006
Komposterbart avfall	168	187	237	300	270	+13,9 %

Bedömning:

När det gäller brännbart så minskade mängden 2007, men nu har mängden ökat markant igen. Jämfört med 2006 så är ökningen ca 13 % men jämför man med 2007 så är ökningen nästan 20 %.

När det gäller komposterbart så har vi en ökning jämfört med 2006. Där hade vi en markant ökning till 2007, så vi har i alla fall vänt trenden åt rätt håll, men vi bör titta närmare på systemet för att se hur vi kan jobba vidare.

Farligt avfall, ton	2004	2005	2006	2007	2008	Skillnad i % Jmf m 2006
Fotokemikalier	5,3	6	5,4	5	1,5	-72 %
Oljeavfall *	0,29	0,034	0	0	0,5	
Spillolja	0,32	0,33	0,18	0,05	0,4	+129 %
Slam spolplatta ***	4	12	9	13	12	+41 %
Småkemikalier **	0,28	0,6	0,31	0,13	0,24	-22 %
Färgavfall	0,59	0,32	0,25	0,25	0,16	-36 %
Laboratorieavfall **	1,4	1,1	0,19	0,03	0	-100 %
Formalin	Uppsamling i tank fr.o.m. 2006		1,5	2	1,6	+7 %
Lösningsmedel	0,16	0,2	0,1	0,5	0,7	+600 %
Kvicksilver (amalgam)	0,27	0,23	0,27	0,1	0,6	+122 %
Syror **	0	0,061	0	0	0	
PCB	0	0,17	0	0	0	
Elektronikskrot	3,1	1,4	1	2,3	4,3	+313 %
Småbatterier	0,3	0,18	-	0,2	0,09	
Biologiskt avfall	1,6	1,4	1,6	1,6	2	+25 %
Skärande stickande	5,2	4,4	5	5	5,5	+8 %
Cytostatika	5	7	9	10	10,5	+19 %
Alkaliskt rengöringsmedel	0,07	0	0,09	0	0,04	-57 %
Composite	0,13	0,06	0,03	0,04	0,035	+25 %
Glykol	0	0,005	0	0	0,26	
Filmavfall	6	6	6	6	6	+/- 0
Totalt	34	41,5	39,9	46,2	46,4	+16 %

* I kategorin "Oljeavfall" ingår oljebemängt avfall, t.ex. fat med kasserade oljefilter, trassel, papper, absol etc. Oljeavfall från oljeavskiljare återfinns under rubriken "Slam, spolplatta"

** Vi är i statistiken beroende av hur avfallsmottagaren benämner avfallet. Ibland är det enklast för mottagaren att benämna allt som "småkemikalier", så syror och laboratorieavfall hamnar nog ofta i kategorin "småkemikalier".

*** Tidigare har "Slam, spolplatta" återfunnits under rubriken "deponi" då kommunen lagt denna fraktion på deponi, men numera skickas det som farligt avfall eftersom det handlar om tömning av oljeavskiljare.

Bedömning:

Nästan alla fraktioner av farligt avfall ökar. Mängden fotokemikalier minskar till följd av övergången till digital teknik.

Kvicksilveravfallet från amalgam kan vi inte riktigt styra över eftersom det kommer från gamla amalgamfyllningar som tas bort.

Utsläpp till luft

Lustgasanvändning

2005	2006	2007	2008
333 000 kg CO ₂	327 000 kg CO ₂	330 000 kg CO ₂	530 175 kg CO₂

Lustgas är en 300 gånger starkare växthusgas än koldioxid varför användningen har räknats om till koldioxidutsläpp med en faktor på 300 jämfört med CO₂. Lustgas passerar kroppen utan att påverkas i sig, så om man inte omhändertar lustgasen så släpps den ut med utandningsluften.

Genomgång av slangar för lustgas har genomförts för att minimera läckage, men vi har ingen återsugsfunktion eller omhändertagande av lustgas installerat.

Bedömning:

Siffrorna vad gäller lustgasanvändning håller på att kontrolleras om det verkligen stämmer med ovanstående ökning. Vi har inte hunnit göra den kontrollen till detta bokslut.

Köldmedia i sjukhuset

Köldmedia, kg	2006	2007	2008	2008 – alla anmälningspliktiga
HCFC installerat	3	-	3	-
HCFC påfyllt	0	-	-	-
HCFC ombändertaget	0	-	-	-
HFC installerat	917	955	858,3	973,1
HFC påfyllt	54,2	21	46	56,5
HFC ombändertaget	8,4	1,5		0

Summering:

CO ₂ -utsläpp, kg CO ₂	Jämförelse- värde	2007	2008	+/- i % jmf med utgångsår för målvärdet	+/- i % jämfört föregående år (2007)
Totalt CO ₂ -utläpp från tjänsteresor	2005: 1 724 185	1 719 484	1 726 127	+ 0,1 %	+ 0,3 %
Totalt CO ₂ -utläpp från energianvändning	2004: 1 913 485	1 752 926	1 367 210	- 29 %	- 22 %
Totalt CO ₂ -utläpp från lustgasanvändning	Inget målvärde – jämför bara m föregående år	300 000	530 175	+ 60,7 %	+ 60,7 %
Totalt:	-	3 802 410	3 623 512	-	- 4,7 %

Bedömning:

När det gäller tjänsteresor har vi en del att arbeta på för att nå fram till de uppsatta målen med minskning på 3 % till slutet av 2009 och med 5 % till slutet av 2010.

För energianvändningen så är det delen som kommer från el som vi behöver arbeta mer med, annars har målet för totala energianvändningen redan uppnåtts.

Om siffrorna nu stämmer så har lustgasanvändningen ökat markant under 2008 och vi behöver titta närmare på vad det beror på och vad vi kan göra för att minska utsläppen. Lustgasutsläppen står nu för ca 15 % av de totala koldioxidutsläppen (år 2007 stod de för ca 7-8 % av de totala utsläppen).

Förbrukning

För några produkter är avfallet/utsläppet svårt att mäta i sig. Vi kan däremot ta fram statistik över förbrukningen av t.ex. sprit för ytdesinfektion, men hur mycket av det som når avloppet eller miljön i övrigt kan vi inte säga.

Förbrukningsvaror

		2006	2007	2008	Skillnad +/- % jmf 2007
Röntgenfilm, m ²	Primärvården	560	448	75,1	- 83 %
	Specialistvården	1943	1888	-	- 100 %
Sprit för ytdesinfektion, liter	Primärvården	698	515	981	+ 90 %
	Specialistvården	6058	5201	6748	+ 30 %
	Tandvården	-	-	2436	-
Handdesinfektion, liter	Primärvården	-	504	597	+ 18 %
	Specialistvården	-	4686	5967	+ 27 %
	Tandvården	-	-	365	-
Klorhexidinlösningar	Primärvården	-	-	196	-
	Specialistvården	3355	3756	3974	+ 6 %
	Tandvården	-	-	20	-

Bedömning:

Digitaliseringen av röntgen har nu slagit igenom på allvar. Specialistvården har inte längre någon förbrukning av röntgenfilm och inom primärvården är det bara ett fåtal ställen som fortfarande använder röntgenfilm. Tandvårdens röntgen är sedan tidigare helt digitaliserad.

Användningen av desinfektionsmedel ökar generellt där vi har jämförelsevården. Noterbart är den stora ökningen av ytdesinfektionsmedel inom primärvården.

Användningen av klorhexidinlösningar ökar något år från år.

Energisamarbetet

Energismart i norr är en gemensam kampanj med syfte att spara energi i de fyra norrlandstingen. Arbetet med ett nytt kampanjmaterial slutfördes 2008. I materialet ingår också en gemensam hemsida www.energismartinorr.se I Jämtlands läns landsting har arbetet med att installera elmätare på avdelningsnivå på Östersunds sjukhus fortsatt. Resultatet är att avdelningarna ska få bättre kontroll över sin elanvändning. I materialet ingår en film som är inspelad på Östersunds sjukhus av Filmpool Jämtland. Filmen visar hur man med enkla medel sparar energi. Den visar hur man med enkla medel spar energi.

www.energismartinorr.se

Energideklarerationer

Syftet med energideklarationerna är att ge fastighetsägaren ett nuläge på fastigheten och vilka åtgärder som kan vidtas för att minska energianvändningen. Offentliga fastigheter som överstiger 1000 kvadratmeter ska energideklareras.

Då antalet byggnader som ska energideklareras är mycket stort, cirka 300 000 och antalet energiexperter ännu inte fyller upp behovet, kan det uppstå problem med att genomföra alla energideklarationer till den 31 december 2008.

Sveriges Kommuner och Landsting har under hand diskuterat frågan med Boverket, Energimyndigheten, Finansdepartementet, Näringsdepartementet samt Miljödepartementet för att finna en rimlig lösning på problemet.

Förbundet föreslår att kommunerna uppmanar sina fastighetsägare, de som ska inlämna en **energideklaration** före 31 december 2008, att snarast göra en skriftlig beställning av en **energideklaration** hos någon certifierad energiexpert och att beställningen verifieras av energiexperten. Om sedan energideklarationen inte kan göras före den 31 december 2008 ska kommunens tillsynsansvarige kunna acceptera beställningen och inte behöva vidta någon åtgärd som t.ex. vitesföreläggande.

Inom Jämtlands läns landstings fastighetsbestånd har 65 % av fastigheterna energideklarats under år 2008. Lasarettet kommer att göras under 2009 och uppskov har sökts för den fastigheten. När energideklarationerna är gjorda kommer ett intyg över fastighetens energiförbrukning att sättas upp väl synligt i entrén. Intyget talar också om hur energiförbrukningen ligger i jämförelse med andra fastigheter.